

למען דעת עד כמה הדבר נחוץ מצדי. ואביע את שמחתי על צירופם של הגאונים דשאוויל² ודקאוונא³ שיחיו. למרעצתנו.

ואני תפילה, יכונן ד' מעשי ידינו לטובה, לרומם קרן ישראל באור ד', אור תורה ונר מצוה, להכשיר לבבות ולכונן דרכים לתשובת עם ד', אל ד' ואל טובו, ואסירי התקה ישוּבו לבצרון, ונגד זקניו כבוד. בכבוד גמור, ובאהבה נאמנה אחתום בברכה מהררי קודש.

הק' אברהם יצחק הכהן קוק

ע"ד הצעת התקנות לא הספיק לי עדיין הזמן להעיר.

תרפא

בעוה"ת, עה"ק יפו ת"ו, י' ניסן תרע"ד

בני מחמדי שליט"א,

לא כפי המדה הראויה למכתבך היקר מעולף־הספירים אוכל לכתב לך תשובה, אנסה אמנם לעבור על פרחיך העדינים אחד לאחד. ריש מלין תודה וברכה למעוניה אלהי²־קדם צור ישענו, אשר נחך בדרך ישרה בים וביבשה, ויאר פניו אליך לתן אותך לחן ולחסד במקום־מגורך. יהי שמו הגדול מבורך לעד, וממקורות החסד והחן, אשר נפתחו עליך, פלגים רבים יבלי־מים נאמנים יולו, לרוות אותך בנחלי־עדנים ברב נחת ועונג, שלווה ושמתה, אור תורה וחכמה, גבורה ואמץ־חיים ועוזו יראת־ד' הרעננה, עם כל תענוגי אהבתה, מאירת־עינים ומשיבת־נפש, באור־תורה ונר־מצוה וכל חמדת המדות המפוארות, שהן תפארת לעוֹשֵׁן ותפארת לו מן האדם, ונוכה לראותך בתור המעלה על אדמת־הקדש.

תשואות־חן לך על אשר קימת מוצא־שפתיך למר ב', הכרת־טובה וקיום־הבטחה — יסודות המוסר ושרשיהם הם העולים למעלה בקודש, ואשמח מאד שלא העבירה טרדתך אותך מאורח־ישרים סלולה³ זו, ותעלוונה כליותי בדבר שפתיך מישרים, ועוד הוספת על שמחתי בנקיות־דעתך להרחיק מדבר־שקר ומחשש גנבת־דעת, וכונת אל האמת כפסק שר"ע חו"מ סי' רכ"ח ס"ו ע"פ הגמרא. ובאמת שימת־הלב על הדרכים והדקדוק במעשים לפלס הכל ע"פ התורה והמוסר, — מדה זו בעצמה מכל הן יקרה היא, והיא חשובה באיכותה מכל הפרטים המתכונים על־ידיה, מפני שרוח־טהרה זה כולל בתוכו את תמצית־הקדש של תורת־חיים, המודיעה לאדם את הדרך ילך בה והגורה אותו ביחוד, שדרך־החיים הוא דבר שתמיד בעמוד־ולמוד קאי, נגד דרכי־רשעים שהם באפלה ואינם באים כלל לידי הכרה זו, שדרך־חיים צריכה להיות מפולסת, ולא ידעו במה יכשלו, והצד המעולה שבהם אינו כי־אם מתאר את החיים ולא מורה את דרכיהם.

הקנאה הלאומית, אשר עוררת עליה ולמדת אותה מהאוסטרי, גם היא אש־קדש היא בטבעה של הנשמה הבריאה והטהורה קבועה, והיא המוציאה אל־הפעל את הגודל של הגבורה אשר לגבורים אנשי־שם, אשר לברכה יזכרו לעד בתולדה

2 ר' מאיר אטלס ז"ל. 3 ר' אברהם רוב כהנא שפירא ז"ל.

1 דברים לג כג. 2 נכתב בכ"ק באלף־למד מורכבות יחד בכתב האשורי.

3 ע' משלי טו יק.

בזה ספר תולדות אדם, שהוא כלל גדול בתורה, ואע"פ שתאש הישראלית יודת היא מן השמים, מקורה ממעין הקודש העליון של אהבת כל היצור בתכונתו האידיאלית האלהית, המתרוממת לאהבת ד' בצורתה הוכה המשלחת בתוך לשדה הרוה את כל הנטיעות הנשמטיות היותר עזיזות וטהורות אשר מעולם, מ"מ מצוה להביא מן ההדיוט קנאת-עם טבעית, שיחוסה מתגלה בעולם-החיים ע"פ הטוב והאור שהליכותיה המתגלות מביאות בעולם, שהוא יסוד אורו-של-משיח, שהצדק אזור מתניו האמונה אזור חלציו¹⁰ ושלום-העולמים על דגלו חונה תמיד, לכל האדם ולכל היקום.

ואותם האומללים, שהם רואים סימני-עקרות בכנסת-ישראל, מחוזק-לבם ידברו כראוי להם, שהרי דומה היא כנסתנו הנאצלת-בקדש לאשה עקרה שלא ילדה בנים לגיהנם, כתשובתה של ברוריא⁹ לההוא מינא, ועל-זה הלא סלה נרנן למחולל ומוליד צדיק כביר ב"ה.

ע"ד אלכסנדריה, כתב הרמב"ם בפ"ה ה"ז דמלכים שהיא בכלל האיסור, ומקורו טהור משי"ס מפורש בפרק "החליל", כדמפרש ה"כסף-משנה" שם, ובטח ידעת שאין האיסור כ"אם להשתקע ולא לעבור, והאסור מתחיל מן הים הגדול כד' הר"מ שם, והוי נמל-סעיד בכלל.

ע"ד ברכת-הדרך באמצע הדרך, מסתבר לי שאם יאחר בדרך יותר מה' ימים, שאז לפי משמעות הפוסקים שוב לא יברך⁷, ראוי שיברך כיון שבא ליבשה, וברוך ד' יום יום, אבל אם בתוך חמשה ימים יבא למחוז-הפצו הקבוע, יותר טוב לכלול בברכה אחת על החסד הכללי של כל הדרך, מיהו גם בהפסק של שלשה ימים המברך לא הפסיד, כיון דעכ"פ נכון שלא לאחר שלשה ימים ודאי לא הוא בכלל ברכה-שאינה-צריכה, כיון דאיכא הידור-מצוה לברך בתוך שלשה.

נהניתי משמחת-מצוה שלך בנשיאת-כפים, שבאמת היסוד הפנימי של המצוה היא שמחתה, שבה מאיר אור קדושת האמונה החבויה במעמקי הנשמה, המודאת לאדם שהקושר של מצות-ד' הוא נעלה ונשגב מכל כגולות-מלכים ואוצרות-אדירים, והרגיש כבר הר"ח קרשקש ז"ל בספרו "אור ד"ם", לבסס את רגש קדושת האמונה על אשיות השמחה והתמידית והקבועה באופי הנשמה, המטוהרת בטהרה העליונה, ויותר מזה דבר האריו"ל⁸ למושפעיו, בנעצו את עומק יסוד הרחבת דעתו המאירה באור קדשי-קדשים — ביסוד שמחת-המצות אשר לו, וכמה יקרה היא מצוה חשוקה בעת יוקר-מציאותה כבכורה בטרם קיץ וכענבים והדס במדבר.

ובענין הסתכלות בצורה של נוי, מדהתוס' שבת קמ"ט א' ד"ה ודיוקני נראה דלנוי מותר, ומ"מ מדת-חסידות דבנן-של-קדושים שייכא גם על זה, ולפ"ז נראה דס"ל דע"ג המטבעות היו הצורות של נוי ואינן של ע"ז, או אינם מחלקים בין אם הצורה היא במקום אחר של ע"ז, כיון דכאן אינה ע"ז; והכי מסתבר, שהרי מצורות ע"ז היו ג"כ אפילו צרור אפילו קיסם¹⁰ ואפילו אבק שברגליהם¹¹, אי"כ בכל דבר

4 ירושלמי נדרים פ"ט ה"ז, בראשית רבה פ' כז. 5 ישעיה ה' ג.

6 ברכות י.

7 בתי"וסף אי"ח סי' ר"ט בשם הרשב"א, משנה ברורה ר"ט ס"ק ב.

8 מאמר ראשון פ"ה. 9 ע' שער המצות דף א ושער רוח-הקודש דף י.

10 עבודת-זרה מא. 11 בבא-מציעא פז.

י"ל שיש במקום אחר צורה כזאת לע"ז, אלא שהעיקר תלוי בצורה זו עצמה.. אך מדהתוס' בע"ז המצוין שם, דף נ' ע"א ד"ה ה"ג, נראה דלנוי ג"כ אסור, וצורתא דזווא" דהויא רק מדת חסידות הוא מפני הרגילות, אבל חוץ מזה גם לנוי גם איסורא איכא, והדבר שנוי במחלוקת, שיטת הרמב"ם¹² והרא"ש¹³ היא, שאין האיסור כ"א בע"ז, ומטעם הנאה דע"ז אתי עלה, וכן פסק בשו"ע סי' קמ"ב, והש"ך העיר שם¹⁴ כבר בשם תוס' והרא"ש דלנוי מותר, אבל שיטת רש"י והערוך הר"ן, הביאם ברכי יוסף שם, מבוארת דגם לנוי אסור, ונראה שיש שלש שיטות בדבר: דהרדב"ז כתב בשם התוס' דמיירי כשעשה לשם ע"ז ולא עבדה עדיין, ונראה שדעת הרמב"ם והשו"ע היא לקולא, דדוקא כשעבדה, ודעת רש"י והערוך דאפילו בנוי בעלמא, וע"ז שנתבטלה, מסתבר לכאורה דלא עדיפא מע"ז שלא נעבדה, אע"ג דקיי"ל דאינה אסורה, אלא דצריך לאוקמי לפ"ז דוקא בע"ז של ישראל, דבע"ז של נכרי קיי"ל שכיון שפסלו נעשה כאלוהים¹⁵, ואולי מיירי בצורות משמש ע"ז, דבהם גם בשל גוי עבודה בעינן¹⁶, והנני מוכרח לקצר.

נהניתי מכנור שם של גנאי ל"עפיש", וי"ל שגם בע"ז שאינה נעבדת, אע"ג דע"פ הפוסקים¹⁷ מותר להזכיר שמה, מ"מ מצות כנוי שם לגנאי נהג תמיד¹⁸, שזוהו מכלל מצות ביעור: "ואבדתם את שמם", ומסתפקא בע"ז הכתובה בתורה, שאין בה משום איסור הזכרת שמה¹⁹, אם יש מצוה של כנוי שם לגנאי, וי"ל דהיובא ליכא, מ"מ מצוה וחסידות איכא.

תחוג יקירי את החג הקדוש הבעל"ט בחדות לבב, בחדות ד' ואהבת הורתו ומצותיו וצפית ישועת חומות חיל לגוי קדוש סגולת כל העמים על אדמת חמדתו, וצלח ורכב ע"ד אמת ברוח נכון ולב מתנה, אביך מנשקך ממרחקים מצפה לתשועת ד' בקודש.

אברהם יצחק ה"ק

תרפכ

ב"ה, עה"ק יפו ת"ו, י"ד ניסן תרע"ד

בני מחמדי שליט"א,

מתוך העבודות המעשיות והרוחניות השונות הנני כמוכרח לקצר בברכתי ההובאת לך כהיום, ביומא רבא דמעלי יומא דפיסחא, יום חירותנו ופדות נפשנו ויום הולדתך לאוי"ט, היכילו גליוני עולם את כל רחשי הלב הכלליים הפרטיים שהם עולים בלולים, ומתמזגים יחד, והיו למאורות, בחדות ד' תשיש ותגיל, בקיום כל מצות הרגל הקדוש באהבה, ונזכה לשמח יחד בחדות ד' ועוז, בהקרבת קרבן פסח במועדו, בבא כל ישראל ליראות לשמח באור ד', והדר כבוד עמו אשר ימלא עולם.

12	ה' ע"ז פ"ב ה"ב.	13	שבת פ' כנ סי' ב.	14	סי' לג.
15	עבודה-זרה נב	16	שם.		
17	ע' אי"ח סי"ס קנז, וי"ד קמ"ז סי"ג.				
18	סי' קמ"ז סעיף טו, וע' שם הג' בית לחם יהודה.				
19	סנהדרין סג:				
1	צ' מלכ"א ו' ה.				

בס"ד סוף זמן חורף התשפ"ג.

לימוד הלכה

- 5 **בין הזמנים, יש זמן רב פנוי.** לכתחילה היה ראוי ללמוד בדיוק אותן מקצועות ואותן מספר שעות כמו בישיבה. אך לא כל אחד מצליח. אז אולי יקבע לעצמו לפחות 10 שעות ביום, כמו כל אחד שעובד 8 שעות, ועוד שעה הלוך חזור לעבודה, ועוד שעה ביום לימוד תורה.
- 10 **וגם דברים שבהיותך בישיבה אין לך זמן ללמוד, אולי עתה זה הזמן, כגון לימוד הלכה. כל השולחן ערוך אורח חיים, יורה דעה, אבן העזר, חושן משפט. כל יום קצת. אפילו רק עם הביאור הקצר של "באר היטב".** וגם אם זה בלתי אפשרי, אז קיצור שולחן ערוך:
- 15 **"מי שטיפש אומר: מי יכול ללמוד את התורה. מי שפיקח. מהו אומר: הריני שונה שני הלכות היום, שני הלכות מחר. עד שאני שונה את כל התורה כולה" (ויקר"ר יט, ב).**
- 20 **בגמרא יש מחלוקות. כמובן מחלוקות קדושות לשם שמים. אבל בכל זאת מחלוקות. והרי ד' אחד ושמו אחד. אבל ההלכה היא אחת, או כמעט תמיד אחת. ד' אחד, וממנו מתפרדות גמרות רבות, והן חוזרות לאחדות על ידי ההלכה.**
- 25 **לכן "כל השונה הלכות בכל יום, מובטח שהוא בן העולם הבא" (נדה עג, א). כל הלכה קטנה כוללת בתוכה את כל האור שבכל התורה. על כן, כל הלומד הלכה, מתחבר עם רצונו של הקדוש ברוך הוא, אין עוד מלבדו. הלכה היא אמת המחייבת ולא אמת של אפשרויות, שעלולה להיות שעשוע שכלי.**
- 30 **אדם הראשון, אכל מעץ דעת טוב ורע, וערבב טוב ורע. על ידי לימוד הלכה, מתפרדים הטוב והרע, המותר והאסור, הכשר והפסול, הטהור והטמא, ועל ידי זה מתקנים חטא אדם הראשון. לימוד ההלכה מיישר את העקמומיות שבלב (אורות התשובה יג, ה).**
- 35 **על ידי הלכה, אדם מתהלך בדרכי ד'. על דוד נאמר "וד' עמו – שהלכה כמותו בכל מקום" (סנהדרין צג, ב), בתחתיות ארץ.**
- 35 **ההלכה נותנת לאדם גבורה. "כל מי שיש בידו מדרש, ואין בידו הלכות, גיבור ואינו מזויין. יש בידו הלכות ואין מדרש, חלש וזיין בידו. יש בידו זה וזה, גיבור מזויין" (אדר"נ כט).** "אוהב ד' שערים מצויינים בהלכה יותר מכל בתי כנסיות ובתי מדרשות" (ברכות ח, א).
- מסביר מרן הרב (ע"א ברכות א צט):**
- 40 **"כדוגמת בית המקדש שנקרא בית חיינו, שהיה מאגד את כלל ישראל... אגד רוחני מוסרי בהשתוותם בדעות ובמידות קדושות באור ד', כי אם דבר הלכה, שמקפת את כל החיים הפנימיים... שזה מביא לתכלית החפץ הנשגב שיוצא מכלל ישראל כולו".**
- 45 **למד הלכה, מידי יום ביומו, לעשות נחת רוח לד'.**

למד תורה וחייה

- 5
 למד תורה תדיר, גם בזמנים, וגם בבין הזמנים. כי התורה היא החיים. כי התורה באה
 מרבוננו של עולם, ואתם הדבקים בד' אלהיכם חיים כולכם היום.
- 10
 התורה היא לא רק אמצעי לדעת. היא דבקות בד'. קשר פנימי. קשר של שמחה. חוט
 השדרה של החיים. לכן היא מטרת עם ישראל, ומטרת העולם וגם מטרת כל אחד ואחד.
- 15
 התורה היא משמעות החיים, נותנת ערך לקיום, ערך לנשמה, ערך לגוף, ערך למדינה,
 ערך לפסיכולוגיה, ערך למדע, ערך להרגשה. היא מאירה את הדבר הכי גדול יחד עם
 הדבר הכי קטן. התרגל, אדם, לבחון כל דבר לאורה של תורה.
- 20
 התורה גנוזה בנשמה. האדם הלומד, מגלה את הנשמה. לכן הוא מיטהר, הוא מזדכך. לכן
 הגמרא כה מסובכת, כי האדם כל כך מסובך, אך אורה של תורה, מצילה אותו מן
 המחשכים.
- 25
 ככל שאדם לומד תורה, הוא מקבל שכל של תורה, מחשבה של תורה. הוא נעשה
 תורה. באופן טבעי הוא חושב תורה. בהתחלה, כי מתורת ד' חפצו. לאט לאט, ובתורתו
 יהגה יומם ולילה. באופו טבעי, מחשבתו היא תורה.
- 30
 כמובן, אם יש מצוה לעשות - מפסיקים לימוד תורה. כמובן, אם יש חסד לעשות - מפסיקים
 לימוד תורה. אם לא כן, זה כמו נושא שם ד' לשוא. כי זה ענינה של תורה, לכבוש כל
 החיים, ולא להתבצר במגדל שכלי שומם.
- 35
 כי התורה היא הנשמה, התורה היא החיים. מי שאינו לומד תורה, מאבד שמחת החיים,
 ועלול לשנוא את עצמו.
- הרב שגלה לעיר מקלט, מגלים ישיבתו עמו, כי בלי תורה אין לו חיים. וגם תלמיד שגלה,
 מגלים רבו עמו, כי בלי תורה, אין לו חיים. בלעדה הוא כמו מת.
- בתוך עולם חשוק, התורה מפלסת נתיבי אורה, כי תורה אור. הרבה נתיבים יש. איש איש
 ונתיבו. איש איש ושליחותו.
- כל הנתיבים באים מהשורש העליון. הלומד תורה, נשאב באמת, נשאב באור ד', נשאב
 במלך מלכי המלכים, הקדוש ברוך הוא.